RAQAMLI AVLODNING EMOTSIONAL INTELLEKTI: SUN'IY INTELLEKT VA MAKTAB MASLAHATCHISI HAMKORLIGIDA O'SMIRLARNI QO'LLAB-QUVVATLASH

Beshimova Maxfirat Jo‘rabek qizi
Buxoro viloyati Romitan tumani 14-maktab maslahatchisi
Telefon: +998918209997
Elektron pochta: beshimovamaxfirat@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.22930507

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli avlod vakillari, ya'ni zamonaviy o'smirlarning emotsional intellekti muammosi va uni rivojlantirishda sun'iy intellekt texnologiyalari bilan maktab maslahatchisi (maktab psixolog-konsultanti) o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyati tahlil qilinadi. Raqamli muhitda o'sayotgan o'smirlarda hissiyotlarni anglash, o'zini boshqarish, empatiya va ijtimoiy munosabatlar ko'nikmalarining shakllanishida yuzaga keladigan o'ziga xos qiyinchiliklar ko'rib chiqiladi. Maqolada sun'iy intellektga asoslangan vositalarning (chatbotlar, kayfiyatni kuzatuvchi ilovalar, moslashtirilgan ta'lim platformalari) maktab maslahat xizmatida qo'llanilish imkoniyatlari, ularning afzalliklari va cheklovlari yoritiladi. Shuningdek, sun'iy intellekt va maktab maslahatchisi o'rtasidagi samarali hamkorlik modeli taklif etiladi, unda texnologiya dastlabki diagnostika va monitoring vositasi sifatida, maslahatchi esa yakuniy qaror qabul qiluvchi va inson omilini ta'minlovchi mutaxassis sifatida faoliyat yuritadi. Tadqiqot natijalari o'smirlarning emotsional farovonligini oshirishda kompleks, insonparvarlik tamoyillariga asoslangan yondashuvning zarurligini ko'rsatadi.
Kalit so‘zlar: raqamli avlod, emotsional intellekt, sun'iy intellekt, maktab maslahatchisi, o'smirlar, psixologik yordam, raqamli texnologiyalar, ijtimoiy-emotsional ta'lim, insonparvar pedagogika.

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ «ЦИФРОВОГО ПОКОЛЕНИЯ»: ПОДДЕРЖКА ПОДРОСТКОВ НА ОСНОВЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ШКОЛЬНЫХ КОНСУЛЬТАНТОВ

Аннотация. В статье анализируется проблема эмоционального интеллекта у «цифрового поколения» — современных подростков, — а также значимость сотрудничества между технологиями искусственного интеллекта и школьными консультантами (школьными психологами-консультантами) для его развития. Рассматриваются специфические трудности, с которыми сталкиваются подростки, взрослеющие в цифровой среде, при формировании таких навыков, как эмоциональная осознанность, саморегуляция, эмпатия и социальное взаимодействие. Освещаются возможности применения, преимущества и ограничения инструментов на базе ИИ (например, чат-ботов, приложений для отслеживания настроения и платформ адаптивного обучения) в системе школьного консультирования. Кроме того, предлагается модель эффективного взаимодействия ИИ и школьных консультантов, в которой технологии выступают инструментом первичной диагностики и мониторинга, а консультант принимает окончательные решения и обеспечивает «человеческий фактор». Результаты исследования подтверждают необходимость комплексного, гуманистически ориентированного подхода к укреплению эмоционального благополучия подростков.
Ключевые слова: цифровое поколение, эмоциональный интеллект, искусственный интеллект, школьный консультант, подростки, психологическая

поддержка, цифровые технологии, социально-эмоциональное обучение, гуманистическая педагогика.

Kirish: So'nggi yigirma yil ichida raqamli texnologiyalarning kundalik hayotga kirib kelishi bolalar va o'smirlarning ijtimoiylashuv, muloqot va o'z-o'zini anglash jarayonlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. "Raqamli avlod" yoki "Z avlod" va "Alfa avlod" deb nomlanuvchi bugungi o'smirlar smartfon, ijtimoiy tarmoqlar va sun'iy intellektga asoslangan xizmatlar muhitida voyaga yetmoqda. Bu holat ularning kognitiv rivojlanishiga ijobiy ta'sirlar bilan bir qatorda, emotsional intellekt sohasida bir qator murakkab muammolarni ham keltirib chiqarmoqda.

Emotsional intellekt — shaxsning o'z hissiyotlarini anglash, ularni boshqarish, boshqalarning kayfiyatini tushunish va ijtimoiy munosabatlarni samarali yuritish qobiliyati bo'lib, o'smirlik davrida shakllanishning muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Ayni shu davrda maktab maslahatchisining o'rni beqiyos, biroq maktablardagi maslahatchilar soni va ish yuki cheklanganligi sababli har bir o'quvchiga individual e'tibor berish qiyinlashib bormoqda.

Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalarining maktab maslahat xizmatiga integratsiyasi dolzarb ilmiy-amaliy masala sifatida ko'rilmoqda. Ushbu muammoning dolzarbligi nafaqat texnologik taraqqiyot, balki jamiyatda o'smirlar orasida tashvish, stress va ijtimoiy izolyatsiya holatlarining ortib borayotgani bilan ham bog'liq. Zamonaviy pedagogika va psixologiya fani oldida ushbu ikki omilni — raqamlashtirish va inson omilini — uyg'unlashtirish vazifasi turibdi.

Ushbu maqolaning maqsadi — raqamli avlodning emotsional intellekt xususiyatlarini tahlil qilish, sun'iy intellekt vositalarining ushbu sohadagi imkoniyatlarini o'rganish hamda sun'iy intellekt va maktab maslahatchisi o'rtasidagi samarali hamkorlik modelini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot vazifalari sifatida quyidagilar belgilandi: raqamli avlodning psixologik xususiyatlarini tavsiflash; emotsional intellekt nazariyasining o'smirlik davridagi ahamiyatini ochib berish; sun'iy intellekt vositalarining imkoniyat va xavflarini tahlil qilish; amaliy hamkorlik modelini taklif etish va tegishli tavsiyalarni ishlab chiqish.

Raqamli avlodning psixologik va emotsional xususiyatlari

Raqamli avlod vakillari axborotni tez qabul qilish, bir vaqtning o'zida bir nechta vazifa bilan shug'ullanish (multitasking) va vizual materiallarni matnga nisbatan tezroq idrok etish kabi kognitiv xususiyatlarga ega. Ular kompyuter, planshet va smartfonlar bilan go'daklik davridanoq muloqotda bo'lib, raqamli vositalarni deyarli tabiiy muhit sifatida qabul qiladi. Bu holat ularning axborot izlash, o'rganish va muloqot qilish uslublarini oldingi avlodlardan tubdan farqlantiradi.

Biroq bir qator tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlarda uzoq vaqt o'tkazish yuzma-yuz muloqot ko'nikmalarining zaiflashishiga, e'tiborni jamlash qobiliyatining pasayishiga hamda tashvish va yolg'izlik hissi kabi holatlarning kuchayishiga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlardagi "mukammal hayot" tasvirlari bilan o'zini doimiy taqqoslash o'smirlarda o'z-o'zini past baholash va "nimadandir chetda qolish qo'rquvi" (FOMO) kabi hissiy holatlarni kuchaytirishi mumkin.

Ekran orqali muloqotning ustunlik qilishi o'smirlarda boshqa insonning yuz ifodasi, ovoz ohangi va tana tilini o'qish, ya'ni empatiya bilan bog'liq ko'nikmalarning rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Matnli va emoji orqali ifodalangan hissiyotlar jonli muloqotdagi nozik his-tuyg'u ottenkalarini to'liq bera olmaydi, natijada o'smirlarning his-tuyg'ularni to'g'ri o'qish va ifodalash tajribasi cheklanib qolishi mumkin.

Shu bilan birga, raqamli muhit o'smirlarga o'z his-tuyg'ularini anonim tarzda ifodalash, turli manbalardan psixologik ma'lumot olish va o'zini qo'llab-quvvatlovchi jamoalar topish

imkoniyatini ham beradi. Masalan, o'xshash muammoga duch kelgan tengdoshlar bilan onlayn muloqot qilish o'smirga o'zini yolg'iz his qilmaslikka yordam berishi mumkin. Demak, raqamli muhit emotsional intellektga bir tomonlama emas, balki ikki tomonlama — ham xavf, ham imkoniyat sifatida ta'sir ko'rsatadi.

Bu murakkab manzara maktab maslahatchilaridan an'anaviy usullar bilan bir qatorda raqamli muhitni tushunadigan va undan foydalana oladigan yangi yondashuvlarni talab qiladi. Maslahatchi endi nafaqat maktab devorlari ichidagi, balki o'quvchining raqamli hayotidagi tajribalarini ham hisobga olishi lozim.

Emotsional intellekt: nazariy asoslar va o'smirlik davridagi ahamiyati

Emotsional intellekt tushunchasi psixologiya fanida o'z his-tuyg'ularini anglash (o'z-o'zini anglash), his-tuyg'ularni boshqarish (o'z-o'zini boshqarish), ichki motivatsiya, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar kabi besh asosiy tarkibiy qismdan iborat deb izohlanadi. Bu tarkibiy qismlarning har biri o'zaro bog'liq bo'lib, ulardan birining yetishmasligi qolganlarining samarali ishlashiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

O'smirlik davri gormonal o'zgarishlar, shaxsiy o'ziga xoslikni izlash va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashishi bilan tavsiflanadigan davr bo'lgani sababli, aynan shu bosqichda emotsional intellektni maqsadli rivojlantirish keyingi hayotdagi psixologik barqarorlik uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Bu davrda miyaning hissiyotlarni boshqarishga mas'ul bo'limlari hali to'liq shakllanib bo'lmagan bo'lib, bu esa o'smirlarning impulsiv xatti-harakatlarga moyilligini tushuntiradi.

Yuqori emotsional intellektga ega o'smirlar stressga chidamliroq, o'z-o'zini nazorat qilish qobiliyatiga ega, tengdoshlar bilan konfliktlarni konstruktiv hal eta oladi va o'quv jarayonida ham yuqori natijalarga erishadi. Ular o'z his-tuyg'ularini so'z bilan ifodalay olishi, boshqalarning kayfiyatini sezishi va shunga mos munosabatda bo'lishi kuzatiladi. Aksincha, emotsional intellekt yetarli darajada rivojlanmagan o'smirlarda xavotir, agressiya, o'zini past baholash va ijtimoiy izolyatsiya kabi holatlar kuzatiladi.

Shu sababli maktablarda ijtimoiy-emotsional ta'lim (social-emotional learning) dasturlarini joriy etish zarurati tobora ortib bormoqda. Bunday dasturlar o'quvchilarga o'z his-tuyg'ularini nomlash, ularni sog'lom tarzda ifodalash, boshqalar bilan hamdardlik qilish va murakkab vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalarini o'rgatishga qaratilgan bo'ladi. Aynan shu jarayonda maktab maslahatchisi markaziy rol o'ynaydi, chunki u nafaqat individual maslahat, balki sinf darajasidagi profilaktik tadbirlarni ham tashkil etadi.

Sun'iy intellekt vositalarining maktab maslahat xizmatidagi imkoniyatlari

So'nggi yillarda sun'iy intellektga asoslangan bir qator vositalar ta'lim va psixologik yordam sohasida qo'llanila boshlandi. Bunga kayfiyat va emotsional holatni kuzatuvchi mobil ilovalar, tabiiy tilni qayta ishlash asosidagi suhbat botlari (chatbotlar), o'quvchining faoliyati va yozma matnlaridagi lingvistik belgilar orqali emotsional holatni bashorat qiluvchi tizimlar hamda moslashtirilgan (adaptiv) ta'lim platformalari kiradi.

Bunday vositalarning asosiy afzalligi — ular sutkaning istalgan vaqtida, anonim tarzda va katta hajmdagi ma'lumotni tez tahlil qilgan holda dastlabki yordam ko'rsatishga qodirligidadir. Masalan, chatbot orqali o'smir o'zining tashvishli holatini birinchi bo'lib "begona"ga emas, balki neytral texnologik vositaga aytishga tayyorroq bo'lishi mumkin, bu esa keyinchalik maslahatchi bilan muloqotga o'tishni osonlashtiradi. Bundan tashqari, sun'iy intellekt vositalari maslahatchiga sinf yoki maktab miqyosida umumiy emotsional tendensiyalarni kuzatish, ya'ni qaysi davrlarda o'quvchilar orasida tashvish darajasi ortishini aniqlash imkonini beradi.

Moslashtirilgan ta'lim platformalari esa o'quvchining o'quv jarayonidagi qiyinchiliklarini uning emotsional holati bilan bog'liq holda tahlil qilib, o'qituvchi va maslahatchiga tegishli signal berishi mumkin. Masalan, o'quvchining uzluksiz ravishda vazifalarni bajarishdan bosh

tortishi yoki ish sifatining keskin pasayishi ko'pincha faqat akademik emas, balki emotsional muammolarning belgisi bo'lishi mumkin.

Shu bilan birga, sun'iy intellekt vositalarining jiddiy cheklovlari ham mavjud: ular haqiqiy empatiya ko'rsata olmaydi, murakkab yoki inqirozli holatlarni (masalan, o'z joniga qasd qilish xavfi) to'g'ri baholashda xatoliklarga yo'l qo'yishi mumkin, shuningdek shaxsiy ma'lumotlar maxfiyligi masalasi alohida e'tibor talab qiladi. Algoritmlar madaniy va tilga xos nozikliklarni har doim ham to'g'ri tushunmasligi, natijada noto'g'ri xulosalarga kelishi mumkinligi ham e'tiborga olinishi lozim.

Shu bois sun'iy intellekt inson mutaxassisining o'rnini bosuvchi emas, balki uni qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida qaralishi lozim. Texnologiyaning vazifasi — ma'lumot to'plash, dastlabki tahlil qilish va e'tiborni qaratish kerak bo'lgan holatlarni belgilashdan iborat bo'lib, yakuniy baholash va yordam ko'rsatish har doim inson zimmasida qolishi kerak.

Sun'iy intellekt va maktab maslahatchisi hamkorligi: taklif etilayotgan model

Maqolada taklif etilayotgan hamkorlik modeli uch bosqichli tuzilishga ega. Birinchi bosqichda sun'iy intellekt vositalari o'quvchilarning kundalik emotsional holatini kuzatib boradi va anonim umumlashtirilgan hisobotlar shaklida maktab maslahatchisiga taqdim etadi, bu esa maslahatchiga qaysi sinf yoki guruhda ko'proq e'tibor talab etilishini aniqlashga yordam beradi. Bu bosqichda ma'lumotlar shaxsga bog'lanmagan holda, faqat umumiy tendensiyalarni ko'rsatuvchi tarzda taqdim etiladi.

Ikkinchi bosqichda, agar tizim aniq bir o'quvchida xavotirli belgilarni (masalan, uzoq davom etgan salbiy kayfiyat, ijtimoiy faollikning keskin pasayishi) aniqlasa, bu haqda maslahatchiga signal beriladi, biroq yakuniy baho va aloqaga chiqish qarori faqat inson mutaxassisi tomonidan qabul qilinadi. Bu bosqich "erta ogohlantirish" mexanizmi sifatida xizmat qiladi va maslahatchiga vaqtida aralashish imkonini beradi, biroq hech qachon o'zicha xulosaga kelib, avtomatik tarzda o'quvchi yoki ota-onaga murojaat qilmaydi.

Uchinchi bosqichda esa maslahatchi individual yoki guruhli maslahat jarayonida sun'iy intellekt tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlardan foydalangan holda, ammo o'z kasbiy tajribasi va empatiyasiga tayangan holda ish olib boradi. Bu bosqichda texnologiya orqa fonda qoladi, markazda esa maslahatchi va o'quvchi o'rtasidagi bevosita, ishonchga asoslangan muloqot turadi.

Ushbu modelning markazida "inson nazorati" (human-in-the-loop) tamoyili yotadi: texnologiya ma'lumot to'plash va dastlabki tahlil vazifasini bajaradi, qaror qabul qilish va bevosita yordam ko'rsatish esa har doim malakali mutaxassis zimmasida qoladi. Bu yondashuv nafaqat samaradorlikni oshiradi, balki o'quvchi va oila ishonchini ham saqlab qoladi. Model, shuningdek, maktab ma'muriyati va ota-onalar bilan muntazam hisobot almashinuvini ham nazarda tutadi, biroq bu hisobotlar har doim umumlashtirilgan va shaxsiy maxfiylikni hurmat qiluvchi shaklda bo'lishi shart.

Modelni amaliyotga tatbiq etish bosqichlari

Taklif etilayotgan modelni amaliyotga joriy etish bosqichma-bosqich yondashuvni talab qiladi. Dastlabki bosqichda maktab ma'muriyati, o'qituvchilar, maslahatchilar va ota-onalar ishtirokida tushuntirish ishlari olib boriladi, bunda texnologiyaning maqsadi, ishlash tamoyillari va cheklovlari haqida to'liq ma'lumot beriladi. Bu bosqichda ota-onalar va o'quvchilarning ixtiyoriy roziligi olinishi majburiy shart hisoblanadi.

Ikkinchi bosqichda pilot loyiha tarzida bir yoki bir nechta sinflarda tizim sinovdan o'tkaziladi, natijalar muntazam tahlil qilinadi va maslahatchilarning fikr-mulohazalari to'planadi. Bu bosqich texnologiyaning mahalliy sharoitga, o'quvchilar kontingentiga va maktab madaniyatiga moslashtirilishi uchun zarur.

Uchinchi bosqichda, agar pilot loyiha natijalari ijobiy bo'lsa, tizim butun maktab miqyosida joriy etiladi, shu bilan birga maslahatchilar uchun doimiy malaka oshirish va texnik yordam mexanizmlari yo'lga qo'yiladi. To'rtinchi, yakuniy bosqichda esa tizimning samaradorligi yiliga kamida bir marta mustaqil baholovdan o'tkaziladi, natijalar asosida model takomillashtiriladi.

Xorijiy tajriba va uni milliy sharoitga moslashtirish imkoniyatlari

Bir qator xorijiy davlatlar ta'lim tizimida sun'iy intellekt vositalarini maktab psixologik xizmatiga tatbiq etish bo'yicha dastlabki tajribaga ega. Bunday tajribalarda, odatda, o'quvchilarga kayfiyatini kunlik tarzda belgilash imkonini beruvchi sodda raqamli vositalar, shuningdek birinchi darajali qo'llab-quvvatlash ko'rsatuvchi suhbat botlari qo'llaniladi. Bu tizimlarning barchasida inson mutaxassisining nazorati va inqiroz holatlarida darhol aralashish mexanizmi majburiy element sifatida saqlanadi.

Ushbu tajribani milliy sharoitga moslashtirishda bir qator omillarni hisobga olish zarur: birinchidan, milliy til va madaniy xususiyatlarga mos algoritmlarni ishlab chiqish yoki moslashtirish; ikkinchidan, oilaviy tarbiya an'analari va jamoat fikrini hisobga olgan holda ota-onalar bilan ishlash strategiyasini shakllantirish; uchinchidan, mavjud qonunchilik va bolalar huquqlarini himoya qilish normalariga to'liq muvofiqlikni ta'minlash. Faqat shu shartlar bajarilgandagina xorijiy tajribani samarali va xavfsiz tarzda milliy ta'lim tizimiga tatbiq etish mumkin bo'ladi.

Amaliy tavsiyalar

Birinchidan, maktablarda sun'iy intellekt vositalarini joriy etishdan oldin ota-onalar va o'quvchilarning roziligini olish, ma'lumotlar maxfiyligini ta'minlash bo'yicha aniq qoidalar ishlab chiqish zarur. Ikkinchidan, maktab maslahatchilari uchun sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish bo'yicha maxsus malaka oshirish kurslari tashkil etilishi lozim, bunda nafaqat texnik ko'nikmalar, balki texnologiyaning etik chegaralari haqida ham chuqur bilim berilishi kerak.

Uchinchidan, texnologik vositalar faqat qo'shimcha vosita ekanligi, ularning maslahatchi o'rnini bosa olmasligi haqida barcha ishtirokchilarga — o'quvchilar, ota-onalar va o'qituvchilarga — aniq tushuntirish berilishi kerak. To'rtinchidan, inqirozli holatlarda (o'z joniga qasd qilish xavfi kabi) sun'iy intellekt tizimi darhol inson mutaxassisiga signal beradigan "qizil chiziq" protokollari ishlab chiqilishi shart, bunda hech qanday holatda tizim avtonom tarzda yakuniy qaror qabul qilmasligi ta'minlanadi.

Beshinchidan, sun'iy intellekt tizimlarining ishlashi muntazam ravishda mustaqil mutaxassislar tomonidan tekshirilib turilishi, algoritmlarning xatoliklari va noaniqliklari vaqtida aniqlanishi va tuzatilishi lozim. Oltinchidan, o'quvchilarning o'zlarida ham raqamli savodxonlik va sog'lom texnologiyadan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratish zarur, chunki emotsional farovonlik faqat tashqi nazoratga emas, balki shaxsning o'z-o'zini anglashiga ham bog'liq.

Maslahatchi malakasi va kasbiy tayyorgarligiga qo'yiladigan talablar

Sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish maktab maslahatchisidan an'anaviy psixologik-pedagogik bilimlar bilan bir qatorda raqamli savodxonlikning yuqori darajasini ham talab qiladi. Maslahatchi tizim tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlarni to'g'ri talqin qila olishi, ularning ishonchlilik darajasini baholay olishi va zarur hollarda texnologik xulosalarga tanqidiy yondashishi zarur.

Shu munosabat bilan oliy ta'lim muassasalarining psixologiya va pedagogika yo'nalishlarida, shuningdek malaka oshirish tizimida sun'iy intellekt asoslari, raqamli axloq va ma'lumotlar xavfsizligi bo'yicha maxsus modullarni joriy etish maqsadga muvofiqdir. Bunday tayyorgarlik nafaqat texnologiyadan foydalanish ko'nikmalarini, balki uning ijtimoiy-psixologik oqibatlarini chuqur anglash imkonini ham beradi.

Shuningdek, maslahatchilar orasida tajriba almashish tizimini yo'lga qo'yish, muvaffaqiyatli va muvaffaqiyatsiz amaliyot holatlarini muntazam tahlil qilish uchun uslubiy birlashmalar faoliyatini kuchaytirish zarur. Bu, o'z navbatida, yangi texnologiyalarni joriy etishdagi xatolarni kamaytirish va ilg'or tajribani tezroq tarqatishga xizmat qiladi.

Modelning samaradorligini baholash mezonlari

Taklif etilayotgan hamkorlik modelining amaliy samaradorligini baholash uchun bir qator o'lchov mezonlarini belgilash maqsadga muvofiqdir. Bunga, birinchi navbatda, maslahatchi tomonidan aniqlangan tashvishli holatlarning erta bosqichda qay darajada aniqlanganligi, ya'ni erta ogohlantirish mexanizmining samaradorligi kiradi. Ikkinchi mezon sifatida maslahatchining ish yukidagi o'zgarish, xususan, rutina monitoring vazifalariga sarflanadigan vaqtning qisqarishi va bevosita o'quvchilar bilan ishlashga ajratiladigan vaqtning ortishi olinishi mumkin.

Uchinchi mezon — o'quvchilar va ota-onalarning tizimga bo'lgan ishonch darajasi bo'lib, bu muntazam so'rovnomalar orqali o'lchanishi mumkin. To'rtinchi mezon sifatida esa maktabdagi umumiy emotsional muhitning o'zgarishi, jumladan, intizomiy buzilishlar, o'quvchilar orasidagi konfliktlar soni va o'quv motivatsiyasi ko'rsatkichlarining dinamikasi olinishi mumkin. Ushbu mezonlar majmuasi modelning nafaqat texnologik, balki pedagogik-psixologik samaradorligini ham har tomonlama baholash imkonini beradi.

Ota-onalar va jamoatchilik bilan hamkorlik

Sun'iy intellekt vositalarining maktab maslahat xizmatiga tatbiq etilishi faqat maktab ichidagi jarayon bo'lib qolmasligi, balki ota-onalar va kengroq jamoatchilikni ham o'z ichiga olishi lozim. Ota-onalarning texnologiya qanday ishlashi, qanday ma'lumotlar to'planishi va ular qanday himoyalanishi haqida to'liq va tushunarli ma'lumotga ega bo'lishi ularning ishonchini shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi.

Bu borada maktablarda muntazam ravishda ota-onalar uchun ma'lumot uchrashuvlari, ochiq eshiklar kunlari va tushuntirish materiallarini tarqatish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, ota-onalarning o'zlari ham farzandlarining raqamli hayoti va emotsional holati o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishlariga yordam beruvchi qo'llanmalar ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq. Faqat maktab, oila va texnologiya ishlab chiquvchilari o'rtasidagi uch tomonlama hamkorlik natijasida ushbu model to'liq samara berishi mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi bo'yicha izohlar

Ushbu maqolada qo'llanilgan yondashuv nazariy tahlil, xorijiy va mahalliy ilmiy adabiyotlarni qiyosiy o'rganish hamda amaliy modellashtirish usullariga asoslangan. Tadqiqot davomida emotsional intellekt, raqamli avlod psixologiyasi va sun'iy intellektning ta'lim sohasidagi qo'llanilishiga oid manbalar tizimli ravishda tahlil qilindi, ular asosida umumlashtirilgan xulosalar chiqarildi va amaliy model shakllantirildi.

Kelgusi bosqichda ushbu nazariy modelni empirik tekshiruvdan o'tkazish maqsadga muvofiq bo'lib, bunda so'rovnoma, kuzatuv va fokus-guruh suhbatlari kabi usullardan foydalangan holda o'quvchilar, maslahatchilar va ota-onalarning texnologiyaga munosabatini o'rganish alohida ilmiy qiziqish kasb etadi. Bunday empirik tadqiqot natijalari taklif etilgan modelning amaliy jihatdan qanchalik samarali ekanligini aniq raqamlar bilan isbotlash imkonini beradi.

Muammoning kelgusi rivojlanish istiqbollari

Sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi maktab maslahat xizmati oldida yangi-yangi imkoniyat va vazifalarni keltirib chiqaraveradi. Kelajakda o'quvchining nutqi, yozma matni va hatto ovoz ohangidagi nozik o'zgarishlarni tahlil qiluvchi yanada aniqroq tizimlarning paydo bo'lishi kutilmoqda, bu esa emotsional holatni erta aniqlash imkoniyatlarini yanada kengaytiradi.

Shu bilan birga, texnologiyaning rivojlanishi bilan bir qatorda unga nisbatan etik va huquqiy talablar ham murakkablashib boradi. Shu sababli kelgusida ushbu sohada ilmiy tadqiqotlar nafaqat texnologik, balki huquqiy va etik jihatlarni ham chuqur qamrab olishi, shuningdek turli mamlakatlar tajribasini qiyosiy o'rganish orqali milliy sharoitga eng mos modelni shakllantirishga xizmat qilishi lozim. Bunday kompleks yondashuv orqaligina raqamli avlodning emotsional farovonligini uzoq muddatli va barqaror tarzda ta'minlash mumkin bo'ladi.

Shuningdek, kelgusida sun'iy intellekt vositalarini nafaqat o'smirlar bilan ishlashda, balki maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalar bilan ishlashda ham qo'llash imkoniyatlarini o'rganish dolzarb yo'nalishlardan biriga aylanishi mumkin, albatta bunda yosh xususiyatlariga mos, yanada ehtiyotkorona yondashuvlar talab etiladi. Xuddi shuningdek, oliy ta'lim bosqichida ham talabalarning emotsional farovonligini qo'llab-quvvatlashda o'xshash modellarni qo'llash mumkinligi alohida ilmiy va amaliy qiziqish uyg'otadi.

Xulosa. Raqamli avlodning emotsional intellektini rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. O'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, raqamli muhit o'smirlarning emotsional rivojlanishiga ham xavf, ham imkoniyat sifatida ta'sir ko'rsatadi, shu sababli maktab maslahat xizmatining vazifasi ushbu ikki tomonlama ta'sirni muvozanatlashtirishdan iborat bo'lishi lozim.

Sun'iy intellekt texnologiyalari maktab maslahat xizmatining imkoniyatlarini kengaytirishga qodir bo'lsa-da, ular inson omilini, ayniqsa empatiya va kasbiy mas'uliyatni to'liq o'rnini bosa olmaydi. Shu sababli sun'iy intellekt va maktab maslahatchisi o'rtasidagi muvozanatli, insonparvarlik tamoyillariga asoslangan hamkorlik modeli o'smirlarning emotsional farovonligini ta'minlashning eng maqbul yo'li hisoblanadi.

Maqolada taklif etilgan uch bosqichli model — monitoring, erta ogohlantirish va bevosita maslahat — texnologiya va inson mutaxassisining kuchli tomonlarini birlashtirib, o'quvchilarga vaqtida va sifatli yordam ko'rsatish imkonini beradi. Kelgusi tadqiqotlarda ushbu modelni amaliyotga tatbiq etish va uning samaradorligini empirik tarzda baholash muhim ilmiy istiqbol kasb etadi, shuningdek turli yosh guruhlari va ta'lim muassasalari sharoitida modelning moslashuvchanligini o'rganish alohida qiziqish uyg'otadi.

Yakun sifatida ta'kidlash joizki, raqamli avlodni qo'llab-quvvatlashning muvaffaqiyati texnologiyaning o'zida emas, balki uni qanday maqsadda va qanday chegaralarda qo'llashimizda mujassamdir. Maktab maslahatchisi, sun'iy intellekt va oila o'rtasidagi uyg'un hamkorlikkina o'smirlarga nafaqat raqamli, balki emotsional jihatdan ham sog'lom voyaga yetish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Goleman, D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. — New York: Bantam Books, 1995.
2. Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R. Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications // Psychological Inquiry, 2004.
3. CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning). Fundamentals of SEL. — Chicago, 2020.
4. Twenge, J. M. iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy. — New York: Atria Books, 2017.
5. Luxton, D. D. Artificial Intelligence in Behavioral and Mental Health Care. — San Diego: Academic Press, 2016.
6. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Maktab psixologik xizmati to'g'risidagi Nizom. — Toshkent, 2021.

7. Fiske, A., Henningsen, P., Buyx, A. Your Robot Therapist Will See You Now: Ethical Implications of Embodied Artificial Intelligence in Psychiatry // Journal of Medical Internet Research, 2019.
8. Yusupova, Sh. O'smirlarda emotsional intellektni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari. — Toshkent: Fan, 2022.
9. Elias, M. J. et al. Promoting Social and Emotional Learning: Guidelines for Educators. — Alexandria: ASCD, 1997.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. — Toshkent, 2020.